

zdolność do wiązania większej liczby prostych anionów fluorowcowych czy tlenkowych z utworzeniem złożonych podsieci anionowych, np. CeF_4^- , NdCl_4^- , NdO_2^- , TmO_3^{3-} .

3.5.2. Ogólna charakterystyka pierwiastków II serii *fdsp*

Formalnie II seria pierwiastków bloku *fdsp* okresu VI rozpoczyna się od fransu i radu, które ze względu na małe ładunki rdzeni, omówione zostały w grupie pierwiastków pozbawionych cech blokowych. Do wykazujących cechy *fdsp* zaliczymy pierwiastki o wzrastających ładunkach rdzeni, rozpoczynając od trójładunkowego aktynu – przez tor, protaktyn, uran, neptun, pluton, ameryk, kiur, berkel, kaliforn, einstein, ferm, mendelejew i nobel z szesnastoladunkowym rdzeniem, kończący tę serię. Wszystkie pierwiastki tej serii nie mają stabilnych izotopów, a większość z nich została otrzymana w sztucznych przemianach jądrowych i ma bardzo krótkie okresy połowicznego rozpadu.

Najwcześniej zostały odkryte pierwsze cztery pierwiastki tej serii. Pierwszym pierwiastkiem, odkrytym w 1789 roku przez Klaprotha, był uran. Tor został odkryty w 1828 roku przez Berzeliusa, aktyn w 1899 przez Debierne'a, a protaktyn w 1913 roku przez Fajansa i Göhringa. Odkrycia dalszych pierwiastków następowały po 1939 roku, po odkryciu syntezy jądrowej przez Hahna i Strassmana. W 1940 roku odkryto neptun i pluton, powstające w wyniku napromieniowywania jąder uranu neutronami i deutronami. W 1944 roku, w wyniku fuzji jąder plutonu z neutronami i helionami, otrzymano ameryk i kiur, a w latach 1949–1950 z jąder ameryku i kiuru w fuzji z helionami dokonano syntezy berkelu i kalifornu. Tworzenie się einsteinu i fermu stwierdzono w 1952 roku w czasie pierwszych eksplozji termojądrowych, jako wynik wiązania neutronów przez jądra uranu. W wyniku dalszych eksperymentów, polegających na bombardowaniu jąder kiuru jądrami węgla, otrzymano w 1958 roku ostatni z tej serii, nobel, a w 1961 roku, z jąder kalifornu i boru – lorens, pierwiastek o liczbie atomowej 103, który jest strukturalnie wiodący dla czwartej serii *dsp* okresu VI. Przez ostatnich trzydzieści lat w podobnych eksperymentach zsyntezowano pierwiastki całej czwartej serii *dsp*, aż do ostatniego o liczbie atomowej 111, należącego do miedziowców, a na początku 1996 roku

otrzymano 112 strukturalnie wiodący pierwiastek bloku *sp*, VI okresu rdzeniowego, należący do berylówców.

Najstabilniejsze izotopy pierwiastków II serii *fdsp* wraz z okresami ich połowicznego rozpadu oraz typem rozpadu promieniotwórczego podano w tabl. 78. Charakterystyka rdzeni pierwiastków tej grupy jest podana w tabl. 79.

3.5.2.1. Fazy metaliczne i kationy pierwiastków II serii *fdsp*

Fazy metaliczne aktynowców, podobnie jak lantanowców, charakteryzują się znacznym polimorfizmem. W tablicy 80 zestawiono temperatury przejść fazowych I rodzaju, a w tabl. 81 charakterystykę krystalograficzną zbadanych faz metalicznych aktynowców.

Większość faz metalicznych, mimo większego niż u lantanowców polimorfizmu (pluton ma aż sześć odmian krystalicznych), ma typowe dla metali sieci regularne i heksagonalne najgęstsze upakowania. To większe zróżnicowanie struktur znajduje swoje odzwierciedlenie w większych promieniach metalicznych aktynowców w porównaniu z lantanowcami i w zmiennej liczbie elektronów biorących udział w wiązaniu metalicznym.

Aktynowce tworzą proste jednordzeniowe kationy na +2, +3 i +4 stopniu utlenienia. Charakterystyka tych kationów podana jest w tabl. 82.

W roztworach wodnych znane są jedynie uwodnione dwudodatnie jony – Md^{2+} i No^{2+} . Trójdatnie kationy An^{3+} , o różnej stabilności, tworzy większość aktynowców z wyjątkiem toru i protaktynu. Czterodatnie kationy aktynowców An^{4+} , ze względu na ich silne oddziaływanie kwasowe, mogą istnieć w roztworach wodnych jedynie w silnie kwaśnym środowisku z nie tworzącymi kompleksów anionami, np. chloranowymi(VII). Poza tym występują one w roztworach w postaci kompleksów, np. fluorowcowych lub w postaci zhydrolizowanej – uwodnionych hydroksokationów. W fazie stałej kationy An^{2+} , An^{3+} i An^{4+} tworzą najbardziej jonowe układy z anionami fluorkowymi F^- i tlenkowymi O^{2-} , tj. fluorki i tlenki.

Na +2 stopniu utlenienia nie są znane fluorki aktynowców, natomiast za jonowe tlenki należy uznać jedynie NoO i MdO (ze strukturami typu NaCl), zaś pozostałe tlenki, otrzymane dla prawie wszystkich aktynowców, mimo iż mają ten sam typ struktury, wykazują właściwości metaliczne i należy je traktować jako fazy zawierające

Tablica 78
Najstabilniejsze izotopy aktynowców

Pierwiastek	Izotop	Półokres rozpadu	Kanały rozpadu
89 Ac Aktyn	227	21,8 lat	β^- , α
	225	240 godz.	α
90 Th Tor	232	$1,4 \cdot 10^{10}$ lat	α
	230	$7,5 \cdot 10^4$ lat	α
	229	7300 lat	α
91 Pa Protaktyn	231	$3,28 \cdot 10^4$ lat	α
92 U Uran	238	$4,47 \cdot 10^9$ lat	α
	235	$7,04 \cdot 10^8$ lat	α
	236	$2,34 \cdot 10^7$ lat	α
	234	$2,45 \cdot 10^5$ lat	
	233	$1,59 \cdot 10^5$ lat	
93 Np Neptun	237	$2,14 \cdot 10^6$ lat	α
	236	$1,1 \cdot 10^5$ lat	EC, β^-
94 Pu Pluton	244	$8,1 \cdot 10^7$ lat	α
	242	$3,8 \cdot 10^5$ lat	α
	239	$2,41 \cdot 10^4$ lat	α
	240	6540 lat	α
95 Am Ameryk	243	$7,4 \cdot 10^3$ lat	α
	241	432 lata	α
96 Cm Kiur	247	$1,56 \cdot 10^7$ lat	α
	248	$3,4 \cdot 10^5$ lat	α , sf
	245	$8,5 \cdot 10^3$ lat	α
	246	$4,7 \cdot 10^3$ lat	α
97 Bk Berkel	247	1400 lat	α
	249	320 dni	β^- , α
98 Cf Kaliforn	251	900 lat	α
	249	351 lat	α
	252	2,64 lat	α , sf
99 Es Einstein	252	472 dni	α , EC
	254	276 dni	α
	255	40 dni	β^- , α , sf
100 Fm Ferm	257	100 dni	α , sf
	253	3 dni	EC, α
101 Md Mendelejew	258	55 dni	α
	257	5,2 godz.	EC, α
102 No Nobel	259	1 godz.	α , EC

Tablica 79

Charakterystyka rdzeni aktywnych

Pierwiastek	Ac	Th	Pa	U	Np	Pu	Am	Cm	Bk	Cf	Es	Fm	Md	No
Właściwości														
Liczba atomowa	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102
Najstabilniejsze izotopy [%]	227	232	231	238	237	244	243	247	247	251	252	257	258	259
Masa atomowa [j.m.a.]	227,0278	232,0381	231,0359	238,0289	237,0482	244,0642	243,0614	247,0703	247,0703	251,0796	252,0828	257,0951	258,0828	259,1009
Struktura rdzeni	$K^2 L^8 M^{18} N^{32} O^{18} P^8$													
Energie wiązania ostatnich elektronów przez rdzenie [eV]	–	29,38												
	20,0	20			22,0	23,9	21	20,8	21,6	22,1	22,5	23,1		
	11,05	11,5		14,7	11,7	10,9	11,9	12,4	12,5	12,6	12,5	12,0		
	6,89	6,95	5,9	6,0	5,9	5,5	6,1	6,7	6,7	6,8	6,7	6,4	5,8	
Częstość występowania w skorupie ziemskiej, masowa [ppm]		8,1		2,3										
Promień atomowy [pm]	203	179	163	156	155	159	173	174	170	186	186			

aniony tlenkowe oraz aktynowce An^{3+} z elektronami w pasmach przewodnictwa, tj. fazy – $[(An^{3+} \cdot e)^{2-} \cdot O^{2-}]$, podobnie jest w siarczках AnS . W strukturach tlenków AnO i siarczków AnS odległości $An-T$ i $An-An$ wynoszą odpowiednio: 248 i 351 pm w PaO , 246 i 348 pm w UO , 250,5 i 354 pm w NpO , 248 i 351 pm w PuO , 248 i 351 pm w AmO , 284 i 402 pm w ThS , 274 i 388 pm w US , 277 i 391 pm w PuS .

Tablica 80
Przejścia fazowe metalicznych aktynowców

An	Temperatury przemian fazowych I rodzaju pod normalnym ciśnieniem [K]	t_f
Ac		
Th	$\alpha \rightarrow \beta$ 1638	2023
Pa	$\alpha \rightarrow \beta$	1833
U	$\alpha \rightarrow \beta$ 941; $\beta \rightarrow \gamma$ 1048	1407
Np	$\alpha \rightarrow \beta$ 554; $\beta \rightarrow \gamma$ 850	910
Pu	$\alpha \rightarrow \beta$ 394; $\beta \rightarrow \gamma$ 478; $\gamma \rightarrow \delta$ 588; $\delta \rightarrow \delta'$ 741; $\delta' \rightarrow \epsilon$ 754	913
Am	$\alpha \rightarrow \beta$ 923; $\beta \rightarrow \gamma$ 1350	1449

W związkach na +2 stopniu utlenienia z anionami chlorkowymi, bromkowymi i jodkowymi pojawiają się również struktury o właściwościach metalicznych, świadczące o tworzeniu się wiązań metalicznych pomiędzy rdzeniami aktynowców, analogicznie do odpowiednich związków lantanowców. Za jonowe można uznać jedynie związki z typowymi kationami An^{2+} , tj. Am^{2+} , Md^{2+} i No^{2+} .

Kationy An^{3+} we fluorkach i w pozostałych fluorowcowych związkach AnX_3 mają otoczenie koordynacyjne podobne do otoczenia kationów lantanowców Ln^{3+} w ich odpowiednich związkach, z tym, że wzrost promieni kationów An^{3+} w porównaniu z promieniami Ln^{3+} , powoduje zwiększenie liczby związków z $lk = 9$ i 8. Wszystkie kationy An^{3+} w AnF_3 i w większości $AnCl_3$ mają koordynację 9 w postaci pryzmy trygonalnej trójsięcienne nakrytej, w pozostałych zaś związkach AnX_3 , kationy mają $lk = 8$ w postaci antypryzmy kwadratowej. W tlenkach An_2O_3 , które krystalizują rów-

niez w trzech typach A, B i C, podobnie jak tlenki lantanowców, kationy mają zróżnicowane otoczenie koordynacyjne – ośmiościenne ($lk = 6$) lub w postaci pryzmy trygonalnej jednościennie nakrytej ($lk = 7$).

Kationy An^{4+} we fluorkach i tlenkach mają wysokie liczby koordynacyjne, wynoszące 8. We fluorkach otoczenie kationów An^{4+} ma postać antypryzmy kwadratowej, w tlenkach zaś jest ono sześciennie (struktury typu CaF_2) z odległościami An-O wynoszącymi odpowiednio: 242 pm w ThO_2 , 238 pm w PaO_2 , 236 pm w UO_2 , 235 pm w NpO_2 , 234 pm w PuO_2 i 233 pm w AmO_2 .

Fazy metaliczne aktynowców są reaktywne i wykazują właściwości redukujące (red) oraz redukujące ze zmiennym oddziaływaniem kwasowym (red-ac). Charakterystyka fizykochemiczna faz metalicznych niektórych pierwiastków tej grupy, możliwych do otrzymania w ilościach makroskopowych, podana jest w tabl. 83.

Potencjały normalne aktynowców mają ujemne wartości, więc są one utleniane przez kationy wodorowe w roztworach wodnych. Szczególnie łatwo reagują te aktynowce, które tworzą stabilne w roztworach, uwodnione kationy An^{2+} i An^{3+} – aktyn i dalsze aktynowce za amerykiem. Kwasy utleniające, np. stężony HNO_3 , pasywują część metali, szczególnie Th, U i Pu, roztworzają się one jednak szybko po dodaniu do układu jonów fluorkowych F^- , pełniących rolę zasady i przeprowadzających aktynowce w postaci jonów kompleksowych do roztworu.

Fazy metaliczne aktynowców reagują jako reduktory lub reduktory i kwasy ze wszystkimi fazami bardziej elektroujemnych pierwiastków, tworząc albo jonowe związki dwupierwiastkowe z kationami aktynowców, albo związki kowalencyjne na wyższych stopniach utlenienia. Związki kowalencyjne na wyższych stopniach utlenienia tworzą fazy metaliczne lżejszych aktynowców w bezpośrednich reakcjach z reagentami oxbas, np. w reakcjach z F_2 : ThF_4 , PaF_5 , UF_6 , NpF_6 , PuF_6 . Cięższe aktynowce tworzą tylko AnF_4 . W reakcjach z Cl_2 , Br_2 i I_2 tworzą się związki na niższych stopniach utlenienia, dzięki wzrostowi właściwości redukujących anionów X^- , np. w reakcjach z Cl_2 powstają: $ThCl_4$, $PaCl_5$, UCl_6 , $NpCl_4$, $PuCl_4$, dalsze tworzą związki typu $AnCl_3$. W reakcjach z dwutlenem kolejne aktynowce tworzą tlenki, głównie na +4 stopniu utlenienia AnO_2 , jedynie aktyn tworzy Ac_2O_3 , a uran U_3O_8 . Specyficznym

Tabela 81

Charakterystyka krystalograficzna metalicznych aktywności

Fazy lanthanowców	Warunki pomiaru	Układ krystalograficzny	Grupa przestrzenna	Krawędzie i kąty komórek elementarnych [pm]				Z
				a	b	c	α, β, γ	
Ac	295 K, $p_{\text{norm.}}$	regularny	<i>Fm3m</i>	531,1				
α -Th, Th II	297,5 K, $p_{\text{norm.}}$	regularny	<i>Fm3m</i>	508,4				4
β -Th, Th I	1698 K, $p_{\text{norm.}}$	regularny	<i>Im3m</i>	411,5				2
Pa	295 K	tetragonalny		392,9		324,1		
α -U, U III	297,6 K, $p_{\text{norm.}}$	rombowy	<i>Cmcm</i>	285,36	586,98	495,55,2		4
β -U, U II	993 K, $p_{\text{norm.}}$	tetragonalny	<i>P4₂/mm</i>	1075,9		565,6		30
γ -U, U I	1078 K, $p_{\text{norm.}}$	regularny	<i>Im3m</i>	352,4				2
α -Np, Np III	293 K, $p_{\text{norm.}}$	rombowy	<i>Pmcn</i>	472,3	488,7	666,3		8
β -Np, Np II	586 K, $p_{\text{norm.}}$	tetragonalny	<i>P4₂,2</i>	489,7		338,8		4
γ -Np, Np I	873 K, $p_{\text{norm.}}$	regularny	<i>Im3m</i>	351,8				2
α -Pu, Pu IV	294 K, $p_{\text{norm.}}$	jednoskośny	<i>P2₁/m</i>	618,3	482,2	1096,3	$\beta = 101,79^\circ$	16
β -Pu, Pu V	463 K, $p_{\text{norm.}}$	jednoskośny	<i>I2/m</i>	928,4	1046,3	785,9	$\alpha = 92,54$	34
γ -Pu, Pu IV	508 K, $p_{\text{norm.}}$	rombowy	<i>Fddd</i>	315,9	576,9	1016,2		8
δ -Pu, Pu III	593 K, $p_{\text{norm.}}$	regularny	<i>Fm3m</i>	463,7				4
δ -Pu, Pu II	750 K, $p_{\text{norm.}}$	tetragonalny	<i>I4/mmm</i>	333,9		448,9		2
ϵ -Pu, Pu I	773 K, $p_{\text{norm.}}$	regularny	<i>Im3m</i>	363,8				2

Tablica 81

Charakterystyka krystalograficzna metalicznych aktywności (cd.)

Fazy lantanowców	Warunki pomiaru	Układ krystalograficzny	Grupa przestrzenna	Krawędzie i kąty komórek elementarnych [pm]				Z
				a	b	c	α, β, γ	
α -Am, Am III	293 K, $p_{\text{atm.}}$	heksagonalny	$P6_3/mmc$	346,81		1124,1		4
β -Am, Am II	294 K, $p_{\text{atm.}}$	regularny	$Fm\bar{3}m$	489,4				2
γ -Am, Am I	1350 K, $p_{\text{atm.}}$	regularny	$Im\bar{3}m$					
α -Cm	293 K, $p_{\text{atm.}}$	heksagonalny	$P6_3/mmc$	349,6		1133,1		
β -Cm	293 K, $p_{\text{atm.}}$	regularny	$Fm\bar{3}m$	438,2				
α -Bk	293 K, $p_{\text{atm.}}$	heksagonalny	$P6_3/mmc$	341,6		1106,9		
β -Bk	293 K, $p_{\text{atm.}}$	regularny	$Fm\bar{3}m$	499,7				
α -Cf		heksagonalny	$P6_3/mmc$	399		689		
β -Cf		regularny	$Fm\bar{3}m$	574				

Tabela 82

Charakterystyka kationów aktywności

An	Kationy An^{n+} <i>f</i> – liczba elektr. <i>f</i>			Standardowe promienie jonowe dla <i>f</i> = 6 [pm]	Barwa jonów	$-\log K_{\text{hydrofz}}$	Entalpie hydratacji jonów [kJ/mol]	
	An^{2+}	An^{3+}	An^{4+}				An^{3+}	An^{4+}
Ac		Ac_0^{3+}		118	bezbarny		3385	
Th		(Th_1^{4+})	Th_0^{4+}	94 ₄₊	bezbarny	2,36		6420
Pa		(Pa_2^{3+})	Pa_1^{4+}	104 ₃₊ , 90 ₄₊	bezbarny	0,14 ₄₊		6550
U		U_3^{3+}	U_2^{4+}	102,5 ₃₊ , 89 ₄₊	claret ₃₊	7,0 ₃₊ , 1,52 ₄₊	3415	6670
Np		Np_4^{3+}	Np_3^{4+}	101 ₃₊ , 87 ₄₊	niebieski ₃₊ , żółtozielony ₄₊	7,63 ₃₊ , 2,30 ₄₊	3420	6720
Pu		Pu_5^{3+}	Pu_4^{4+}	100 ₃₊ , 86 ₄₊	fioletowy ₃₊ , brązowy ₄₊	6,95 ₃₊ , 1,51 ₄₊	3435	6820
Am	(Am_7^{2+})	Am_6^{3+}	Am_5^{4+}	97,5 ₃₊ , 85 ₄₊	różowy ₃₊ , ₄₊	5,92 ₃₊	3480	6840
Cm		Cm_7^{3+}	Cm_6^{4+}	97 ₃₊ , 85 ₄₊	bezbarny ₃₊ , jasnożółty ₄₊	5,92 ₃₊	3495	6880
Bk		Bk_8^{3+}	Bk_7^{4+}	96 ₃₊ , 83 ₄₊		5,66 ₃₊	3525	6920
Cf	(Cf_{10}^{2+})	Cf_9^{3+}	(Cf_8^{4+})	95 ₃₊ , 82 ₄₊		5,62 ₃₊	3540	
Es	(Es_{11}^{2+})	Es_{10}^{3+}				5,14	3555	
Fm	Fm_{12}^{2+}	Fm_{11}^{3+}				3,80	3565	
Md	Md_{13}^{2+}	Md_{12}^{3+}					3575	
No	No_{14}^{2+}	No_{13}^{3+}					3575	

rodzajem reakcji, w których uzewnętrzniają się właściwości redukujące faz metalicznych aktynowców są ich reakcje synproporcjonacji ze związkami na wysokich stopniach utlenienia, prowadzące do otrzymania połączeń na pośrednich stopniach utlenienia, np.:

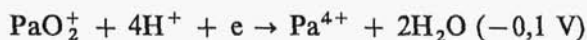

Właściwości redukujące i utleniające jonów An^{2+} , An^{3+} i An^{4+} dobrze oddają ich potencjały normalne w reakcjach utleniania i redukcji. Ujemne wartości potencjałów normalnych podane w tabl. 83, określające możliwości redukcji kationów An^{3+} i An^{4+} do faz metalicznych w roztworach wodnych – świadczą o ich słabych właściwościach utleniających. Wartości potencjałów normalnych jonów An^{3+} przy ich redukcji do An^{2+} , wynoszące dla kolejnych aktynowców: Am $-2,9$ V, Cm $-2,5$ V, Cf $-1,9$ V, Es $-1,57$ V, Fm $-1,3$ V, Md $-0,12$ V, No $+1,48$ V, świadczą, iż jony No^{2+} są stabilne w roztworze wodnym i wykazują słabe właściwości redukujące, zaś jony Md^{2+} o umiarkowanej stabilności będą wykazywały silniejsze właściwości redukujące i będą utleniane przez kationy wodorowe do Md^{3+} . Pozostałe związki aktynowców na $+2$ stopniu utlenienia, które w fazie stałej będą zawierały kationy An^{2+} (co się postuluje dla związków ameryku), lub fazy związków z udziałem wiązania metalicznego (AnO , AnCl_2 , AnI_2) są w roztworach wodnych silnymi reduktorami.

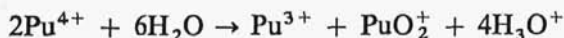
Większość kationów An^{3+} jest stabilna w roztworach wodnych, silne właściwości utleniające wykazuje jedynie No^{3+} i słabsze Md^{3+} , oba te kationy mogą być zredukowane elektrolitycznie lub metalicznym cynkiem do An^{2+} . Potencjały normalne reakcji połówkowych wiążących kationy An^{4+} i An^{3+} , które dla kolejnych aktynowców wynoszą: Th $-1,9$ V, U $-0,59$ V, Np $+0,19$ V, Pu $+1,02$ V, Am $+2,38$ V, Cm $+3,28$ V, Bk $+1,68$ V, Cf $> +1,64$ V, wskazują na brak możliwości istnienia w roztworze wodnym jonów Th^{3+} , jony U^{3+} utleniają się powoli w roztworze w obecności kationów wodorowych, szybko zaś w obecności dwutlenu do UO_2^{2+} , wykazując oprócz właściwości redukujących również silne właściwości kwasowe. Kationy Np^{3+} są stabilne wobec kationów wodorowych, utleniają się jednak w obecności dwutlenu do NpO_2^+ . Pozostałe kationy An^{3+} są stabilne w roztworach wodnych, a ich właściwości reduk-

jące są słabe, niektóre z nich mogą być utlenione do +4 stopnia utlenienia przez silne utleniacze w obecności zasad, a np. jon Pu^{3+} utlenia do Pu^{4+} jego własne promieniowanie α .

Stabilność uwodnionych kationów An^{4+} w roztworach wodnych oraz ich reaktywność jest bardzo zróżnicowana. Kation rdzeń Th^{4+} nie wykazuje ani właściwości redukujących, ani utleniających. Pozostałe kationy An^{4+} , jak wynika z przedstawionych wcześniej wartości potencjałów normalnych, poczynając od Np^{4+} wykazują wzrastające właściwości utleniające, redukując się do An^{3+} . Właściwości redukujące i jednocześnie kwasowe wykazują kationy Pa^{4+} , U^{4+} , Np^{4+} , Pu^{4+} i Am^{4+} , utleniając się do drobin na wyższych stopniach utlenienia. Kationy Pa^{4+} , U^{4+} , Np^{4+} utleniane są w roztworze przez O_2 do PaO_2^+ , UO_2^{2+} i NpO_2^+ . W przedstawionym szeregu właściwości te maleją, co wynika z wartości potencjałów normalnych reakcji

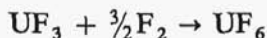
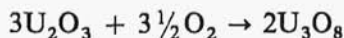
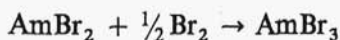
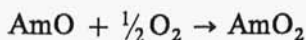

Niektóre kationy An^{4+} , stabilne jedynie w postaci kompleksów fluorkowych, przy zmniejszeniu kwasowości roztworów ulegają reakcjom dysproporcjonacji, np. Pu^{4+} , Am^{4+} i Cm^{4+}

w przypadku ameryku i kiuru tworzące się jony AmO_2^+ i CmO_2^+ ulegają szybkiej samoredukacji do An^{3+} przez własne promieniowanie α .

Kationy An^{2+} w stałych połączeniach jonowych lub dwupierwiastkowe fazy metaliczne z formalnym +2 stopniem utlenienia aktynowców oraz część kationów An^{3+} wykazuje w podwyższonych temperaturach silne właściwości redukujące, utleniając się do An^{3+} i An^{4+} lub redukujące i kwasowe, co wiąże się z otrzymaniem związków na wyższych stopniach utlenienia z wiązaniami kowalencyjnymi

Wzrost właściwości redukujących kationów w środowisku zasadowym umożliwia otrzymanie, w podwyższonych temperaturach, np. z tlenków An_2O_3 i AO_2 , w obecności tlenków silnie zasadowych, soli zawierających podsieci anionowe aktynowców na wysokich stopniach utlenienia: ThO_6^{8-} , PaO_3^- , UO_4^{3-} , $\text{U}_2\text{O}_7^{2-}$, NpO_6^{5-} , PuO_4^{3-} , PuO_6^{5-} , AmO_6^{6-} .

Kationy An^{3+} , a szczególnie An^{4+} , wykazują silne właściwości kwasowe, ulegając w roztworach wodnych hydrolizie, w fazie stałej zaś tworząc złożone aniony w wyniku wiązania większej liczby prostych anionów, np. fluorkowych AnF_5^- , AnF_6^{2-} , AnF_7^{3-} czy AnF_8^{4-} . Wartości wykładników stałych hydrolizy tych kationów oraz ich entalpii hydratacji zestawiono w tabl. 79.